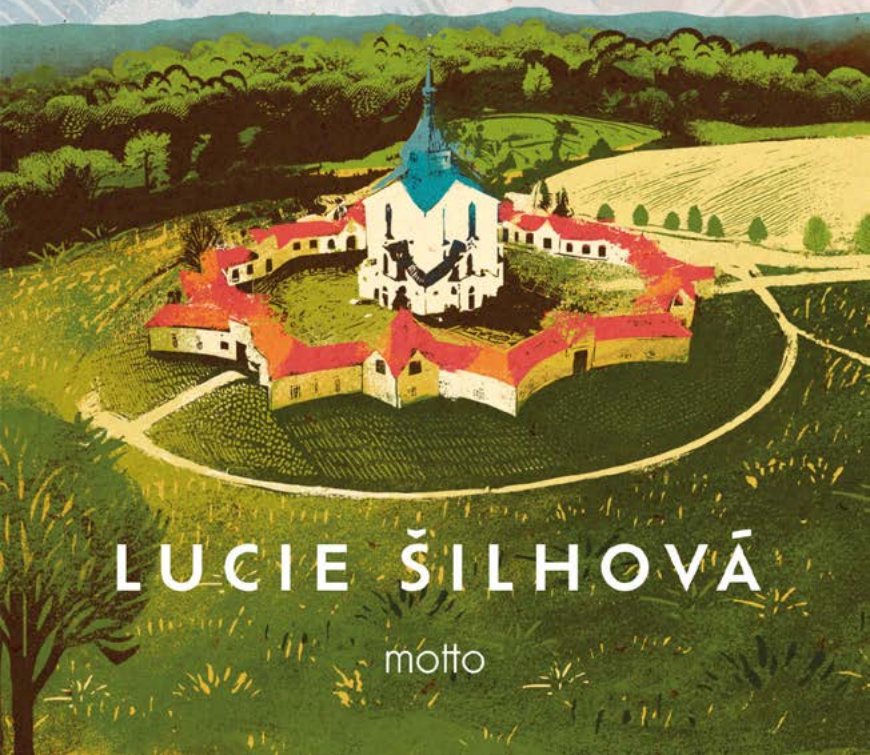

ZA TICHEM

ŽDÁRSKÉ VRCHY

VELMI OSOBNÍ PRŮVODCE PO MÍSTECH,
KDE SE DUŠE MŮŽE NADECHNOUT

LUCIE ŠILHOVÁ

motto

Za tichem Žďárské vrchy

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.motto.cz
www.albatrosmedia.cz

motto

Lucie Šilhová

Za tichem - Žďárské vrchy – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2025

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

ZA TICHEM

ŽDÁRSKÉ VRCHY

ZA TICHEM

ŽĎÁRSKÉ VRCHY

LUCIE
ŠILHOVÁ

motto

Chcete, aby příběh této skvělé knihy pokračoval i potom, co ji dočtete? Tak ji pusťte dál do světa!
Vše potřebné se dozvíte na **www.restorio.cz**.

Albatros Media podporuje udržitelný rozvoj, který vrací použitým věcem smysl. On-line antikvariát Restorio vaše knihy odkoupí a zaplatí vám ihned – nečekáte, až se prodají. Získané peníze si můžete nechat, nebo si vyberete charitu, kterou jimi podpoříte. V tom případě navýší Restorio částku o 20 %.

Obrazový doprovod poskytl
destinační společnost Koruna Vysočiny.

© Lucie Šilhová, 2025
Photos © Lucie Šilhová, 2025
Cover illustration © Sabina Třešková, 2025

ISBN tištěné verze 978-80-267-2874-0
ISBN e-knihy 978-80-267-2876-4 (1. zveřejnění, 2025) (epub)
ISBN e-knihy 978-80-267-2877-1 (1. zveřejnění, 2025) (mobi)
ISBN e-knihy 978-80-267-2875-7 (1. zveřejnění, 2025) (ePDF)

ŽĎÁRSKÉ VRCHY SRDCE V SRDCI

Nevím, čím to je, ale já, holka narozená v Polabské nížině, odmala tíhnu ke kopcům. I v té rovině vystlané úrodnou černozemí jsem šplhala aspoň na haldy sklizené řepy cukrovky, když ji kolem Nymburka ještě pěstovali všude. A jakmile v zimě napadl sníh, vytáhla jsem sáňky na nejvyšší bod v okolí – haldu písku za domem.

Krajina Žďárských vrchů, na jejichž západním úpatí koupili rodiče v sedmdesátých letech minulého století chalupu, je pravý opak mé rodné černohroudy. Nic tady není rovina a nic tu není rovné. Ani cesty, ani horizont. Myslím, že ani záda horalů nebyla. Nehrbili se však před vrchností, ale z pokory k zemi, s níž se pracně pokoušeli sžít. Z níž se pracně pokoušeli žít.

Krajina na pomezí Pardubického kraje a kraje Vysočina se ve mně rozprostírala postupně a pomalu. K tomu, abych ocenila její podmanivou krásu, jsem asi musela dozrát. Teprve životní zkušenosti mě naučily vidět půvab tam, kde se vám necpe pod nos. Žďárské vrchy se nepodbízejí, prostě tu jsou

a vyčkávají, až si do nich sami najdete cestu. Nevnucovaly se ostatně nikdy. Byl to kraj pro drsné povahy, obloha ztěžklá mraky a půda kamením. Kdo sem zabloudil, pospíchal raději dál a hlavně níž. Před více než osmi sty lety byla zdejší krajina ještě pralesním hvozdem s močály a skalami, mezi nimiž se proháněli šelmy a kopytníci. Zda sudo- či licho-, nevím, ale randál to musel být ohlušující.

Lidé putovali o poznání tišeji... Od severu k jihu a zase zpět obezřetně kráčeli stezkami vyšlapanými pod vysokými jedlemi a buky. Často se prodírali houštinami, bořili se do mechové mokřiny a přelézali padlé kmeny starých stromů. Hlavně se tady moc nezdržet! Ale nakonec se přece našly náтуры, které dokázaly vzdorovat krajině i dlouhým horským zimám, jež v nejvyšších polohách trvaly od konce října do konce dubna. Dlouhých šest měsíců! A byť se jaro už dávno zrychlilo, dodnes tu přichází o dva tři týdny později než v jiných koutech Česka.

Ráz horské krajiny určil i ráz osídlení. Lidé se ve Žďárských vrších usadili později než v jiných částech Čech a Moravy. První osadníci osidlovali kopce, hlídali stezky procházející krajinou a živili se rybolovem, lesní a luční pastvou. Nikdy zde neproběhlo překotné zalidňování, podmínky dovolily spíš pomalé a pracné dobývání chleba vezdejšího. Však některé z hojných skalních útvarů připomínají obrovské zkamenělé pecny chleba navršené na sebe. Drtit mezi zuby kamení, na to nemá každý povahu. A tak se práce chopili houževnatí horalé.

Se zemí se přetahovali o každou její píd', která by mohla sloužit k obživě. A protože půda je ve Žďárských vrších kamenitá, museli osadníci kameny z polí postupně odnášet. Rovnali je do valů neboli kamenic, do nichž časem vítr nafoukal prach, hlínu a semínka. Kamenné valy postupně zarostly a dnes dotvářejí krajinu, jako by zde byly odjakživa. Ale ještě před tím, než člověk sebral z pole první kámen, musel si to pole vydobýt na lesu. A právě to dalo této oblasti název. Kořeny zbylé po pokácených stromech pálili osadníci přímo v kamenité půdě, čímž ji připravovali k obdělávání. Říkalo se tomu žďáření a v kraji na to narazíte dodnes. Nejen v názvech měst, jako jsou Žďár nad Sázavou anebo Ždírec, které napovídají, že právě zde lidé vyrvali kus půdy pralesu. Ale když se před pár lety prohnala kolem Starého Ranska vichřice a svým mrazivým ostrím pokosila jeden z borovicových remízků, po čase jsem tady objevila ohořelé pařezy. No jistě, Žďárské vrchy. Krajina v pomyslném středu republiky, srdce našeho domova. Srdce zdravé a plné života.

Svébytná oblast Žďárských vrchů není rozlohou kolem 480 kilometrů čtverečních nikterak velká, ale v mnoha ohledech je dvojjediná. To, že leží na historické hranici Království českého a Markrabství moravského, můžete brát tak, že tato dvě území buď spojuje, anebo rozděluje. Stejně tak lze nahlížet i na zdejší vodní unikát. Tak malá oblast, a přece jí procházejí hned dvě významná evropská rozvodí – Černého a Severního moře.

Dvojí je i ráz krajiny, na jedné straně mělká a široká údolí, na straně druhé zaoblené vrcholky se zvědavě vykukujícími šošolkami skalních bloků. Ty mají často švihácky posazenou čapku z bílých mraků. Někdy je to celá přehlídka čapek, protože Žďárské vrchy mají na svém území sedmnáct osmistovek! Ty jsou ovšem jedinou dominantou obzoru, pokud k němu skrz hluboké hvozdy vůbec dohlédnete. Jistější bude vystoupat nahoru, co na tom, že si přitom zapotíte tričko. Představte si, že jsou

tady borci, kteří jsou schopni všech sedmnáct vrcholů měřících osm set metrů a víc zdolat za čtyřicet hodin! Inu, duch drsných a odvážných horalů v lidech přežil dodnes. Pojďme se s nimi rozhlédnout po kraji. Také to vidíte? Nebo spíš nevidíte? Čistá, líbezná linie, zrak se nezadrhne o žádný komín. Harmonie krajiny a idylického venkova, kde se nikdo před nikoho necpe a nic nevyčnívá na úkor něčeho jiného, vystoupala až nad vrcholky hlubokých lesů.

V dávných dobách chudý kraj nedal vzniknout velkému městu, kde by se usídlil devastující průmysl. Možná toho lidé dřív litovali. Dneska je to poklad korunovaný světovým unikátem zapsaným na seznam UNESCO, poutním kostelem svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře. Ta „hora“ zdaleka nedosahuje výšek jako zmíněné osmistovky, ale staviteli se podařilo něco podobného jako o dvě století později architektu Karlu Hubáčkovi na Ještědu. Jan Blažej Santini-Aichel na oblém kopci vztyčil stavbu, bez které si už neumíme krajinu představit. Ale jak už jsme u Žďárských vrchů zvyklí, ani tento nadčasový skvost barokní architektury si lidé nezamilovali okamžitě. Současnou superstar regionu se kostel po dlouhých desetiletích úpadku stával jen velmi pozvolna. Snad i proto, že tahle zářící hvězda je sice velkolepá stavba, ale utkaná z materiálů, jejichž hodnota se světskými měřítky určuje jen těžko. Kdo stanoví, jak vzácné je světlo? Teprve tma. Anebo stín, který by bez světla nebyl. A co velikost lidského ducha, který přesáhl vše, co

od Vídně po Prahu do té doby existovalo... Jen si sem udělejte výlet a nebudete se stačit divit, co všechno vám poběží hlavou.

Na Zelenou horu ve Žďáru nad Sázavou chodím ráda, i když je kostel zavřený. Možná to zní divně, ale mimo čas obvyklého lidského hemžení si lépe vychutnám poezii dokonale promyšlené stavby, jež působí prostě a dojímá k slzám.

Cestou nahoru od Konventského rybníku po scho-dišti kolem památného stromu se vždycky trochu zadýchám. Ale právě jen můj dech je to jediné, co mě tady ruší. Navíc to není nic neobvyklého, při čet-ných cestách Žďárskými vrchy pěšky i na kole jsem si uvědomila jedno: není tady snad jediná vesnice či město, kde by člověk nemusel jít do kopce. Anebo z kopce, jak chcete. Člověku to pořád dává nadhled.

Když jsem se nedávno vydala na kole přes Ranská jezírka, pozůstatky po těžbě železné rudy, dál přes Radostínská rašeliniště až k jednomu z našich nej-větších a nejstarších rybníků, k Velkému Dárku, došlo mi to naplno: páni, mě tady nic neštve! Lesy se sice prokousával kůrovec a pustošily je vichřice jako jinde v zemi, ale ještě pořád zde najdete hlu-boké hvozdy, kterými můžete putovat celý den, aniž potkáte živáčka. A v nich mnoho tůňek a rybníků. A říček a potoků. A pramenů! Tady země ještě nevy-schla, ve Žďárských vrších pramení hned šest čes-kých řek. Některé prameny se však obtížně hledají. Ale třeba jen já nemám to štěstí nebo jsem se je vydala hledat v nepravý čas. Dodnes vzpomínám

na to, jak jsme se hodiny prodírali lesem ve snaze dosíci pramene řeky Sázavy. Na internetu najdete stovky fotek malé žulové desky, na mapě to vypadá jednoduše, ale i dnes platí, že vám Žďárské vrchy nedají nic zadarmo. Museli jsme se pod Kamenný vrch vydat třikrát, než jsme se z pramene mohli napít. A řeka Oslava? Ta má prameny raději hned dva. Jeden takzvaný turistický a druhý ukrytý v lese kousek dál, těžko se hledá. Ale k čemu potřebujete pramen, když vás osvěží už jen samotný pobyt ve zdravém vzrostlém lese?

*Lesy jsou velké bohatství Žďárských vrchů. Pokrývají polovinu jejich území, a tak to do nich nikde nemáte daleko. V létě je tak kam se schovat před sluncem a na podzim před větry a deštěm. V zimě občas ještě napadne sníh. A na jaře? To je tady bílo mnohem víc, protože rozkvétají blede a něžné květy bledulí tvořící ohromné bílé plochy. Říkám jim ble-
dubludiště.*

Ryzí půvab Žďárských vrchů lahodil oku poutníků i duším umělců. Tvořil tady třeba věhlasný krajinář Oldřich Blažíček, básník František Hrubín a na letní byt sem přijížděl výtvarník Jiří Trnka. Možná zde našel inspiraci pro svou tajemnou Zahradu nebo filmové ztvárnění líbezného, ale trochu smutného pohádky Broučci. Světlušek je na zdejších blatech opravdu hodně. Autor jímavé stejnojmenné knížky Jan Karafiát pocházel z Jimramova. Příběh, který plyne klidně až ke ztišení, by snad ani jinde napsat nemohl.

Nevěříte? Pak vstupte spolu se mnou do tajemného kraje bludiček, dobrých lesních duchů, statečných dávných horalů i současných srdcařů, kteří nedají na svůj kraj dopustit. Byť jsou Žďárské vrchy unikátní ve své krajinné autenticitě, bez lidí by byly nic. Tehdy i dnes.

TISŮVKA

CIKHÁJ

ŠKRDLOVICE

VODNÍ NÁDRŽ
PILSKÁ

POUTNÍ KOSTEL
SVATÉHO JANA
NEPOMUCKÉHO

ŽĎÁR
NAD SÁZAVOU